

תאריך 6

סודי

הכנסת השישית
מושב שני

פרוטוקול מס' 65

משיבת ועדת החוץ והבטחון
יום ה' ז' בסיון תשכ"ז - 15.6.1967, בשעה 15.00

ג כ ח ד :

		<u>חברי הוועדה :</u>
ד .	הכהן	
ס .	אונא	
י .	אלטוגי	
א .	בן-אליעזר	
ר .	ברקת	
ע .	גוברין	
ג .	האוזנר	
י .	חזן	
ג .	כהן	
ח .	לנדאו	
י .	סרידור	
י .	סרלין	
ש .	פרס	
ח .	צדוק	
א .	רימלס	
י .	רמאל	
ז .	צור	

		<u>מוזמנים :</u>
א .	אבן	
ג .	רמאל	
ס .	רביב	
	שר החוץ	
	שגריר ישראל באו"ם	
	סזכיר מדיני לשר החוץ	

מוכרת הוועדה : ח . סן

רשמה : ס . הלנברג

סדר היום : סקירתו של שר החוץ.

אני פותח את הישיבה, ומקדם את
השגריר רפאל, אשר בא לישיבה לפי

היג'ר ד. הכהן:

הזמנתו של שר החוץ.

סקירתו של שר החוץ

שר החוץ א. אבן:

ספת הכיבוש שלנו משתרעת מקונייטרה עד
שערי איסטעליה. אמש, עשרה ימים אחרי
פרוץ הקרבות, דחתה מועצת הבטחון הצעה הקוראת להחזרת כוחותינו לקוים
הקודמים. דחיית הצעה זו באה ביוזמתה של ארה"ב, שהצטרפו אליה בריטניה,
צרפת, אמריקה הלטינית, וארצות אירופה המערבית. מאלפת ההשוואה בין מצב
זה ובין המצב שנוצר אחרי פתיחת מערכת סיני בשנת 1966. ב-8 בנובמבר של
אותה שנה שגרו נשיא ארה"ב ובריית-המועצות אגרות לישראל, שבהן תבעו התחייבות
על נסיגת כוחות ישראל בהתאם להחלטה שנתקבלה ברוח זו על-ידי הרוב במועצת
הבטחון ורוב סכריע בעצרת הכללית. באותו יום הודיע ראש מטשלת ישראל על
העזתנו לאותה פנייה. השוני החריף, הנוכחי, משקף הבדל יסודי במציאותנו
המדינית כיום לעומת זו שהיתה קיימת אז ושרבים בוודאי ציפו לה גם הפעם.
השוני הוא עוד יותר מרחיק לכת מול העובדה שכיום המדיניות הכללית העולמית
של ארה"ב, שלא כאז, מובחית דווקא על-ידי רצון להגיע לידי עמדות משותפות
עם בריית-המועצות. אין ספק שהשוני בין 8.11.66 ובין 14.6.67 נובע מעמדתה
של ארה"ב כיום לעומת עמדתה אז, שהרי הקו שהנחה אותה אז היה חזרה לסטטוס-
קו הקודם, ואילו עכשיו מדיניותה המנוסחת והמוצהרת היא בקשת פתרון חדש.

לא אנסה להגדיר פה במפורט את כל הגורמים
שהצטרפו לשוני זה. איש מאתנו איננו יודע אם הוא יחזיק מעמד ויוסיף
להתקיים, אולם אין ספק שלפי שעה הוא הקובע מציאות מדינית אחת סזו שהיינו
אנו והעולם רגילים לה, לאחר קרבות ששינו מצבים טריטוראליים. אינני יודע
אם מאז מלחמת העולם השניה קרה שבפרוץ קרבות ששינו גבולותיה של מדינה
דחתה מועצת הבטחון הצעה להחזיר את הכוחות סיד, או לבקש התחייבות עקרונית
באותו כיוון.

אציין, שאין ספק, אין שמץ של ספק שאחד
הגורמים אשר קבעו את העמדה הזאת בארה"ב לעומת עמדתה אז, ואולי הגורם
הסכריע לכך הם המהלכים שהתרחשו במשך עשרת הימים שקדמו לקרבות, שהרי
באותה תקופה קיבל על עצמו נשיא ארה"ב התחייבות להתמודד עם מצרים באחד
סגילויי התוקפנות המרכזיים שלה. כעבור מספר ימים הוא עמד לפני סבחן
שהיה בעדו סבחן אכזרי: או להסתכן בניצוע ההתחייבות והחלשת ההתחייבות
האמריקנית לאורך כל הקרבות העולמיים, או לקיים את ההתחייבות תוך הסתכנות
בעיסות עם בריית-המועצות // בספרץ עקבה והתנגשות ישירה עם מצרים, שעמדה אז
בשיא יוקרתה, וכן הסתכנות בשאר התוצאות החסורות, הפניסיות והחיצוניות.
פירושו של דבר הוא שגם סילוי ההתחייבות וגם התצורות לה העמידו את נשיא
ארה"ב לפני מצב חמור ומסובך. נוסף לכך, לוח הזמנים לגבי ההתחייבות חדל
סזמן להיות בעל משמעות מול הסכנה הכללית שאייסה על ישראל ושלומה, לאו
דווקא בדרום חצי האי סיני, אלא בצפונו.

שר החוץ א. אבן:

לפנינו תופעה של מדינה וראש מדינה, המסובכים בהתחייבות שאין מסנה מוצא. מתוך שיחות שהתקיימו עם הבית הלבן, עם המוסד הסודיעיני הגבוה, עם מחלקת המדינה וכן עם מקורבי הנשיא, הרי בשלושת הימים לפני הקרבות היה ברור כי הציפייה להתלקחות היתה קיימת. היה גם ברור שההתחייבות לישראל אשר נבעה ממה שקרה בין 23 במאי ל-27 במאי, אפילו היא לא תצא לפועל, קבעה הכרח של עמדה בלתי עוינת למדינת ישראל. לשון אחרת, עמדתה של ארה"ב למחרת הקרבות נקבעה למעשה על-ידי המהלכים אשר קדמו לקרבות. יתכן שהשיחה המאלפת ביותר בכיוון זה היא זו אשר התקיימה ביום 2 ביוני בין שגרירנו ובין איש המוסד אשר מסלא תפקיד מרכזי בעיצוב המדיניות האמריקנית בסוגיה זו. המדובר הוא במר קליפורני, יושב-ראש המועצה הטייעצת של הנשיא לענייני מודיעין, והוא גם יושב-ראש הקבוצה היושבת בבית הלבן והמנסחת את מדיניותה של ארה"ב במזרח התיכון. הוא גם היה איש המפתח בחודש מאי 1948 שעה שטרומן קיבל את החלטתו בדבר הכרה במדינת-ישראל. כפי שאמרתי, בשיחה שהתקיימה ב-2 ביוני בינו ובין שגרירנו, ותוך השלטה מוחלטת עם הסיכוי להתלקחות, הביע מר קליפורני הנחה שבני השעונים, השעון של הטייפול בנעיית המיצרים והשעון של רצונה של ישראל הולכים צפופים בקצב שונה. כאשר נשאל מה תהיה תגובתו של הנשיא אם יקרה את אשר צפוי לקרות, הוא אמר: אילו פעלה ישראל בעצמה לפני סיצוי הסגעים עם ארה"ב, שהיו הכרחיים לגיבוש התמיכה בדעת הקהל העולמית, היתה ישראל עושה, לדעת הבית הלבן, משה קטסטרופלי. הוא סבור שאז בלתי אפשרי היה לממשלת ארה"ב לסייע לישראל מדינית, כי דבר זה היה פוגע קשה ביחסים עם הנשיא לעתיד. לפי האינפורמציה שבידו - וכפי שאמרתי הוא איש הביון המרכזי בבית הלבן - הרי הוא סבור שהנחה שישראל יכולה לנצל היא הנחה מוצדקת, אבל ההנחה שהיא יכולה לעשות זאת בקלות - איננה מוצדקת. לכן, הסכנה העיקרית היא, שאילו ישראל פעלה לפני הדיונים, היא היתה שוללת מממשלת ארה"ב כל אפשרות לעזור לה. הוא סבור שאין ישראל צריכה לבקר את אלה שקבעו את לוח הזמנים, אלא עליה להבין שלהבלגה תהיה השפעה מכרעת אם תצטרך ארה"ב להחליט לאחר מעשה.

שיחות דומות באותו כיוון התקיימו בין 2 ביוני ו-6 ביוני, דהיינו, לפני הקרבות ואחריהן, עם מר פורסט, היועץ האישי של הנשיא, עם מר גולדברג, עם מר ג'ורג' ג'נרל, ועם אחד מאנשי הביון. כלומר, אפילו ארה"ב לא עמדה בהתחייבות, הרי היא ראתה את ענין של קשירת הקשרים כדבר המחייב אותה. עובדה היא שמאז ההתלקחות ועד היום יש לה לפי שעה עמדה עקבית שאיננה כוללת בקורת לא על פעולתנו, ולא על היקפה, ולא על תוצאותיה. לפי שעה יש תיאום תכסיסי מוחלט לגבי המהלכים שבאו אחרי הקרבות, והרי זהו החידוש, לא רק המגעות מבקורת ומבקשה לסגת, אלא, כאמור, תיאום תכסיסי ומדיני בכל המהלכים אשר נתקבלו - בכינוי הפסקת האש ובהכשלת ההצעה על בסיסת הכוחות. למצב זה התכוונתי באומרי לפי כמה ימים, והדברים מוכחים ומופגנים יותר ויותר בכל יום שעובר, כי פעולתה של ישראל היתה בדרך הנכונה ובמועד הנכון. כוונתי להחלטת הממשלה מיום 27 במאי לתת שהות קצרה להעמקת ההתחייבות, והחלטתה ב-4 ביוני על פעולת תגובה טוטאלית נגד התוקפנות הפזרית. שתי ההחלטות האלו נתקבלו ברוב עצום בממשלה. אלה מאתנו שתבעו את קבלת שתי ההחלטות הללו, דהיינו, ב-27 במאי - להמתין, וב-4 ביוני - לא להמתין, רואים עצמם נשכרים. הנסיון של 8 בנובמבר לפני עשר שנים חייב להלך עלינו אימים, וזכרונו של יום זה חייב להזכיר לנו באיזה מהירות נצחון צבאי עלול להתנדף אם הוא איננו מלווה בהקדמת שיחות אשר יסגרו את הלחץ הטוטאלי לאחר הנצחון. הלחץ שהיה עלינו בחודש נובמבר 1956 נחשב כמכריע לגסיגתנו מסיני, מכל מקום, ההנהגה המדינית והבטחונית לא יכולה היתה לעמוד אז לפני איום מתואם של ארה"ב וברית-המועצות.

שר החוץ א. אבנר:

אני יודע, כמובן, שאותם ימי הסתבה, אם כי היו ספורים, הכבידו מאד, אולם הם סיכלו כל סיכוי לחזרה של גורמנו לשכלול התכונה הישראלית ולהרפיה מפתעת של הסתח המצרי. על כן, כנקודת מוצא להמשך הסקירה, אציין, שאני קובע את שתי ההחלטות של הממשלה, זו של 27 במאי וזו של 4 ביוני, כמוקדים אשר יצרו את המציאות המדינית שאנחנו שרויים בה כיום. רק שתיחן יחד, ולא אחת מהן בלבד, הן אשר היו מסוגלות להביא אותנו לאותה טידה של תיאום עם גורם בין-לאומי מכריע, שהיה חסר ונעדר לחלוטין לפני עשר שנים.

על רקע ההקדמה הזאת אני בא לתאר את אשר נתהווה בזירה הבין-לאומית ובמדינה למחרת הקרבות ולאחר שנודעו תוצאותיהן,

הדיון בסועצת הבטחון אינו אלא בנואה לכל ההתעוררות הגדולה של דעת הקהל מסביב לחו"ה שעברה עלינו. אגב, באותו שבוע קדמו ביטויים גובריים והולכים של דעת קהל אוהדת, שישראל לא ידעה כמותם. אין שמץ של השוואה בין הגבה זו של התעוררות ובין התעוררות דומה כלשהי במבחינים דומים בשנת 1956 ובשנת 1948. במרכזי המצפון האנושי התעוררו הרצונות הללו בחוגים אשר לא היו נחשבים כמקורבים לבעיה שלנו, והם הביעו חרדה ומחאה על הסכנה העומדת לישראל. על רקע זה הרי הימים הראשונים בדיוני סועצת הבטחון לא היו ימי סועצת הבטחון. רוב הדברים כונו אל הקהל אשר מחוץ לחדר, ואשר נאמד ב-50 - 60 - 70 מליון באותה ישיבה שהוקדשה להרצאתי ב-7 בחודש. אמרו לי יודעי דבר כי המקשיבים ביבשת האמריקנית מספרם הגיע ל-60 - 60 מליון, ו-20 מליון באירופה. גדסה לי שפירוש הדבר הוא כי המאבק הדפלומטי מתפתח על הבמה של דעת הקהל השלב הראשון הוא הפתעה על עוצמת הנצחון. אגב, המעבר מסעמד של "אנדר דוק" למעמד של "אובר דוק" - קיים, אולם מעבר זה סורגש וגורם לנו כמה בעיות.

מודעה שהתחייבו לחתום עליה 4,000 אנשי רוח בארה"ב מדברת על הזכות העומדת לעצם קיומה של מדינת-ישראל ואשר צפויה לה סכנת כליה. הנוסח חובר לפני הקרבות ועמד להתפרסם שלושה ימים אחרי הקרבות. נעשו מאמצים לשנות את הנוסח כדי שהאופי של סכנה כליה יהלום יותר את הסצנ של הנצחון, ושהנצחון יציף את דעת הקהל בעולם בגלי אהדה. דבר זה הוא אשר קבע את ההכרח המדיני, את ההכרח של הופעת כמה מדינות ובעיקר ארה"ב, שאין מדינה אחרת כסוה שתנודות מדיניותה מושפעות כל כך מעליות ומסורדות בדעת הקהל. בארה"ב מושפעת המדיניות והיא רגישה וחדה לעליות ולסורדות של דעת הקהל.

אני מניח שמר רפאל יפרט את שלבי המאבק של הפסקת האש, אציין רק שהתנודות האלה היו חריפות מאד. הגורם אשר עיכב קבלת החלטה על הפסקת אש היתה ברית-הסועצות, שהרי במחצית היממה הראשונה של הסערכה היא לא ידעה כיצד יפול דבר. אנחנו העמדנו פנים והחלטנו לא לגלות את סלוא היקף הנצחון האווירי. היו לנו הופעות לפני העתונות הזרה ודיברנו על הפגזת ירושלים, על הפגזת בתניה, ועל הפגזת מקומות אחרים בחוף, וכן על הפגזת ישובים בדרום, כגון: כיסופים, נחל עוז, וצור-סעוז. לא דיברנו על פעולה אווירית עד יום רביעי. העתונות העולמית היתה מפקפקת במהות ההכרעה, היתה מביאה הודעות מסצרים, וכנראה שכמה שעות עברו עד שבדית-צמועצות נוכחה לדעת שהערבים זקוקים להפסקת אש. אולם היא נאלצה לנסח את הצעתה ניסוח כפול: הפסקה ונטיגה, ואילו ארה"ב העמידה מול נוסח זה של-הפסקת-האש הצעה אחרת בדבר הקפאת המצב הקיים.

שר החוץ א. אבן:

ארה"ב, תוך שיתוף אתנו, לא ראתה צורך להחיש את קבלת ההחלטה, ולמעשה עברו ארבעים-ושמונה שעות תוך התגוששות בין גולדברג ופדרנקו. פדרנקו, שהיה יהיר ומלא בטחון בהתחלה, נאלץ היה אחר-כך להרים את ידיו, ובא לחפש את גולדברג ואמר לו: אני מוכן להפסקת אש ללא תנאי וללא תביעת נסיגה. דבר זה נחשב כנצחון גדול במערב, אולי הגדול ביותר שהיה למערב בהתמודדות עם ברית-המועצות מאז קובה, כאשר ברית-המועצות טתחננת לפני ארה"ב לקבל עמדה שארבעים ושמונה שעות לפני כן דחתה אותה ברית-המועצות לחלוטין. אנו ירת תמורה ערבית וסובייטית היתה מורגשת באולם. ראיתי זאת כשהגעתי בעצם שעת ההצבעה על הפסקת האש הראשונה. באותו בוקר ביום רביעי לא היתה הפסקת אשר מושלמת, קיבלנו אותה עקרונית על-פי הנחה של הודיות. הסצרים לא קיבלו הודעה כיצד להגיב, וחלף עוד יום עד שהסצרים הגיבו. בכל העיתויים, סתי למחר וסתי לא למחר, סתי לדחוק את הקץ וסתי להתיר את הרצועה היה תיאום בין המשלחת הישראלית והמשלחת האמריקנית. גם הפסקת האש עם ירדן הלמה אותה סתכונת. היא נתקבלה לאחר שביטלנו את בעיר העתיקה ובטריטוריה המושלש היו ידועים ומובהקים. בשרשרת ההחלטות על הפסקות האש היתה אחת שלא היתה בושה לנו מבחינת הצרכים הבטחוניים שלנו, כוונתי להפסיק לקבלת הפסקת האש על-ידי סוריה. מטעמים ידועים היה צורך בפרק זמן מסויים בין סיום הקרבות העיקריים בדרום והזזת הכוחות לצפון, ויממה זו עלתה לנו ביוקר. טעב זה גרם לכך שרוב שעות הקרבות בחזית הסורית התנהלו אחרי קבלת הודית של הפסקת האש, וזה קבע לא מעט את המתיחות המיוחדת שהתעוררה באותם ימים. הטעלכה נגד מצרים ונגד ירדן בפסקה צל-ידי הפסקות אש שהתאימו לנו, והשגנו אותן בתיאום מלא עם ארה"ב. דבר זה השתנה כאשר הגענו לסוגיה הסורית. אני חייב לוטר שלפני שסוריה קיבלה הפסקת אש אטרו לי נציגי ארה"ב דברים שמשמעותם היתה שחבל יהיה אם סוריה תצא בלתי מוכית, ואם תוכל להתגבר שרק היא לא נזוקה. אולם הדברים האלה נמסרו לפני ששני הצדדים הסכימו על הפסקת האש. מאידך, אחרי קבלת הפסקת האש הם הודאגו מאד ולבסוף נחרדו מכל שעה נוספת של קרבות ומהאיומים הסובייטיים שהלכו והחריפו עד שהגזעו למצב דומה לשבוע הראשון בחודש נובמבר כאשר גולדברג אמר לנו שיש חשש שהסובייטיים יאיטו בסילים ועלול להתקבל הרושם כאילו האיום בסילים הוא שהביא להפסקת הקרבות, ועל-ידי כך יפסידו ארה"ב וגם ישראל את היתרון הסדיני והפסיכולוגי. במשך העשרד האחרון מטפחים הערבים את האגדה שמה שעצר את אנגליה, וצרפת, וישראל היה האיום הסובייטי. האמריקנים הסתייגו מסיכוי שדבר מעין זה יחזור שוב. כל אותה יממה של קרבות בסוריה היתה בשבילנו יממה של מתיחות, כשמשלחתנו עמדה באש צולבת של איומים סובייטיים ולחץ אמריקני גובר והולך, עד שקבילנו במקביל איום בריוני מברית-המועצות, ואגרת בשם ג'ונסון שנאמר בה, בין היתר: למען השם - להעצר, ופתגמים ועצות אחרות. זה היה היום האחרון של הקרבות בסוריה.

סתברר כי דאגתה הכללית של ברית-המועצות למדינות ערב - לחוד, ודאגתה לסוריה - לחוד. יש הזדהות כללית עם המאבק הערבי, אבל יש הזדהות מוחלטת עם סוריה, היא שוכנת בקרבה הגיאוגרפית שלהם, וכדומה.

היו עוד שלבים קשים כאשר מועצת הבטחון הוזעקה פעמיים ושלוש פעמים בלילה, על-מנת שברית-המועצות תודיע שישראל מפציצה את דמשק ומפירה את הפסקת האש, ונעשו מאמצים להשיג את גיבוייה של ישראל. התקרבו לדבר כזה ברגעים מסויים, אם כי מה שנתקבל בסופו של דבר היה גיבוי של כל הפרה של הפסקת האש, מכל צד שתבוא הפרה כזו.

שר החוץ א. אבן :

אחרי הפסקת האש היתה המערכה בטושה בין ההצעה על נסיגה לקרויים הקודמים ובין המאמץ להגיע לפתרון אחר, והדבר נסתיים אמש. ההצעה הסובייטית מדברת על גיבוי והוקעה ופקודה להחזרת הכוחות לקרויים הקודמים. ההצעה האמריקנית באה למעשה לא על סנת להיות מועמדת להצבעה, אלא כדי לטנוע אפשרות של קבלת ההצעה הסובייטית. לא הופתעתי שמועצת הבטחון לא קבלה את הצעת הגיבוי, אבל סותר לחשוש שהחלטה בלי גיבויים עלולה היתה להתקבל כמועצת הבטחון. כאשר ברית המועצות אמדה להציע את הצעת הנסיגה שלה, הזעיק אותנו גולדברג בליילה ואמר שארה"ב רואה דרך יחידה לדחות את ההצעה הסובייטית, על-ידי כינוס מועצת הבטחון על-ידי ארה"ב והעמדת הצעה אחרת המדברת על הפסקת אש והמציינת שעל-ידי הפסקת האש צריך לבוא משא-ומתן תוך ניצול שירותים טובים של גורם שלישי או לא, לפי רצונם של הצדדים. סדר היום צריך לכלול, לפי הצעה זו, את כל הבעיות. כן מדובר בה על הפרדת הכוחות. לא נאמר בהצעה לאן הם צריכים ללכת, ואין בה התייחסות לשום נקודה קודמת, ואין בה מלה על קו כלשהו. כלומר, סדר היום של הדיון בין ישראל והשכנים צריך להיות לפי קונצפציה זו כלהלן: הפרדה של הכוחות, ויתור מוחלט על אלימות, שמירת האינטרסים הבין-לאומיים והקמת הסדר שלום יציב ובר-קיימא במזרח התיכון. על-ידי הגשת הנ"ל הזה הרי הקיטוב בין העמדה הסובייטית לבין העמדה האמריקנית הובלט כחד ונמרץ ביותר. אחד אומר - אחרת, ואילו השני מדבר על משהו חדש שינבע משא-ומתן שיעקרו הסכם, הפרדת הכוחות, שמירה על האינטרסים הבין-לאומיים, והקמת שלום במזרח התיכון. בניסוח זה יש משום העזה לעומת העמדה המסורתית שידענו אותה עד כה, אולם חשיבותו של המסמך איננה נמדדת על-ידי הסיכויים שהיא יתקבל - סיכויים שהם אפסיים - אלא על-ידי כך שיש כאן הגדרה חדשה של מדיניות. זו הפעם הראשונה שנאמר כי אחרי הפסקת האש אין חוזרים, אלא מקיימים דיונים על כל הבעיות השנויות במחלוקת. אזכיר כי טיעונו מתבסס על עיקרון פשוט, שאין אנחנו רואים עכשיו שום ברירה שלישית, אלא יש שלום או שיש מלחמה, וכל מה שמכונה "אמצעי גינניים" - עבר עליהם הכלח. מצבים מוכתבים שאינם שלום אינם בגדר הסבירות, מבחינתנו, ועל כן חשוב היה לנו שלא תופיע שום מלה על המשטר הקודם של שביתת-נשק, ומר גולדברג הסכים לכך, ולפי המסמך הזה אין דבר בדבר שביתת נשק, לא ביחס לשנת 1949, לא ביחס לשנת 1966, ולא ביחס ל-1967. אחרי קבלת ההצעה על הפסקת האש הצביעה מועצת הבטחון כפי שהצביעה. היה ידוע לרוסיה שאין סיכוי שהצעתם תתקבל, אם כי לא הייתי בטוח כיצד תנהג ארגונינה, ורצינו שגם פורטוגל לא תצביע בעד ההצעה על נסיגת הכוחות. אציין, כי אי-הצבעה חיונית פירושה הצבעה חיונית כאשר אין תשע קולות בעד, לא בערכה הצבעה נגדית. כמועצת הבטחון נופלת הצעה כאשר שש ידים מורמות במקום תשע ידים. לכן לא יכולנו לדעת ולהכחין בין אלה שהיו מוכנים להצביע נגד, ולא ידענו מה יהיה הסיכוי לתגובה.

אשר לכינוס העצרת: ברית-המועצות פנתה בענין זה לכל המדינות. האמריקנים אמרו שאין טעם לעצור ולהפריע, ולכן מוטב לא להתנגד ליוזמה זו. בשעות האחרונות חל מפנה קצת מפתיע ומתברר שיש היסוסים ערביים ביחס לכינוסה של העצרת. יש אצל הערבים תרעומת על ברית המועצות שהחליטה על הצעתה בלי להתייעץ על כך עם הערבים. יש ערבים השואלים את עצמם אם לאור מה שקרה כמועצת הבטחון לא צריך לעשות את החשבוני של התוצאה. מצבם של הערבים אמנם טוב יותר בעצרת מאשר כמועצת הבטחון, אבל אי-אפשר להגיד שלהצבעה כמועצת הבטחון אין השלכה בעצרת, ואם דנמרק עזרה ערו, מדוע לא תעשה זאת גם נורבגיה? אלה הם היסוסי הערבים. הם מוסיפים ואומרים שלכל היותר אולי יצליחו להשיג רוב פשוט אבל לא רוב של שני שלישים, ואפילו ישיגו שני-שלישים, הרי לפי סעיף 10 כל החלטה של העצרת היא בצדד המלצה בלבד.

שר החוץ א. אבן :

מכל מקום, אני סניח שהעצרת תכונס, תהיה הצגה גדולה, ועלינו לראות זאת כמערכה גדולה, אם כי אינני אומר "גורלית". אם אפשר יהיה להשיג בעצרת מה שהושג בסועצת הבטחון, הרי לערבים לא תהיה ברירה, אלא להגיע למגע ישיר. היו גורמים ערביים שציפו ליותר מצד ברית המועצות. לא עלה על דעתם שמכה כל כך מוחצת תעלה על ראשם בלי שברית המועצות תנחית עליהם לא יותר מטלים, ומהם סבורים שעל פי הנוסח של הרוסים הם היו רשאים לצפות ליותר. ידוע לנו שבין המצרים והרוסים יש דין ודברים בסגנון כגון זה: איפה הייתם? מה קרה לנשק שלנו בסכום של שלושה מילארד דולר? כיצד אפשר להשיג בכסף הסתייכות הזאת והדברים האלה הם תוצאה בלתי נמנעת של התבוסה.

לגבי העצרת, יש בדעתנו להעריך הערכות מלאה, תוך גיבוש של דעת הקהל. אני סבור שדעת הקהל עדיין זורמת לטובתנו, אם כי היו כמה צללים באופק בזמן האחרון, לגבי דברים צודדים. לפני שהשגריר רפאל יצא מארה"ב פרט לפניו גולדברג כמה סן הצללים האלה, לאחר שיחתו עם הנשיא, והתמונה היא כזו: גולדברג מחזיק את שפופרת הטלפון, ובינו ובין הנשיא מתנהל מונולוג כזה: הנשיא אומר לו: אני מנסה לעזור לישראל לכנות מזרח תיכון חדש, אבל ראה מה עושים לי? - קודם כל הענין עם האניה "ליברטי" אגב, לפני יומיים קיבלנו אגרת חריפה ביותר על נושא זה. העמדה האמריקנית החריפה במהלך הזמן. התגובה הראשונה של הפנטגון היתה שקטה וקצת מבושת, מפני שהם לא היו מעוניינים להבליט את תפקידה של אותה ספינה, והם ציינו כי ברור שהיתה כאן טעות. אבל לפני שלושה ימים התחילו להתבטא בלשון לא סימפטית והם אומרים: אנחנו לא בטוחים שזו היתה טעות. טייסת ישראלית חגה מעל פני האניה שעה לפני המתקפה, והיתה להם הזדמנות לזהות. יתכן שאצלכם היה שיקול שמוטב לחסל את האזניים האלה, כדי שתתקבל רק הצהרה הגרסה הישראלית. אזיין, שאנחנו מתמוצצים מפני האפשרות שדבר כזה יסתבך לתודעתם, זה לא לרצוננו, אבל הם טוענים שראינו את האניה הזאת ובכל-זאת פוצצנו אותה. כאשר התחילו לצטט שמות של אנשי האניה, מימש דבר זה יותר את העניין. אגב, רוב השמות הם שמות של יהודים ולבנונים. אנחנו מחליפים אגרות והבטחנו שתהיה חקירה, אבל אי-אפשר לבוא ולומר שטקרה זה לא השאיר אצלם משקע. הם טוענים גם כי היססה האחרונה בסוריה איננה נוחה להם מפני שאותו מקרה מחודד את היחסים עם ברית המועצות. מתהלכים בארה"ב סיפורים על בול שאין לו בית ואין לו קורת גג, ביתו נשרף והוא נשאר ללא בגדים, ויש האהות עם מצוקתו.

גולדברג מייעץ ששתי המשלחות, זו של ארה"ב וזו של ישראל, יקדמו את העצרת בברכה, כהזדמנות להגיד לעולם דברי סבירות וקונסטרוקטיביות. יש להסנע מהצהרות מלחמתיות, יש לגבש עמדה לגבי ההסדר, להכחיש את הסיפורים על סבל האוכלוסיה, לשנן את דאגתנו לקדושתם של המקומות הקדושים ולחסינותם. כהקדמה לעצרת, וברוח זו מתנהלות גם שיחות. הם אומרים שגורל העצרת יחתך על ידי האווירה שנצליח ליצור.

אולי בשביל היושבים ליד השולחן הזה חשוב לדעת מה היא מחשבתם על ההסדר החדש. לפי שעה מתבטאים הדברים ברוח זו שדיברתי עליה, אולם זה כמה ימים, מאז סיום הקרבות, לוחצים עלינו שנגלה דעתנו, והם שואלים אותנו מה אנחנו רוצים. לפעמים הניסוח שלהם הוא כזה: מה תבאי השלום שלכם? כמה ערבים אתם מוכנים לעכל מכל המפה הזאת המשתרעת מקונייטרה עד איסטמעליה? מהו הפתרון לבעיית הפליטים? מה הן תביעותיכם ממצרים, מסוריה, ולגבי המכלול הפלשתינאי.

שר החוץ א. אבן:
הם הקימו צוות בדאשנותו של קליפריס, שהזכרתי אותו, אשר שיבח את האסטרטגיה שלנו לפני הקרבות. אבל האיש התוקף הוא יבנדי. זה קשר אינטלקטואלי רב מרץ, הוא מייצר הצעות תוך הפצרה שבגלה את דעתנו.

ברצוני לומר מה אמרנו על נושא זה לפי שעה, אם כי אינני יודע כמה זמן נוכל להחזיק מעמד בעמדה זו. אמרנו שעדיין לא הגיעה השעה לדבר אתם על הסדרים ושטחים. כדי להדגים את העמדה הישראלית, אולי הפשוט והקל ביותר הוא שאקרא דברי שיחה עם השגריר ברבור. אומר ברבור: יש הפסקת אש. אמריקה וישראל מסכימות שצריך לבנות מזרח תיכון חדש, והוא שואל: מה אתם מציעים? הוא אומר שממשלת ארה"ב נמצאת תחת לחץ לבסחה את עמדותיה לגבי המצב שנתהווה. מדיניותה של ממשלת ארה"ב באה לידי ביטוי בהצעת ההחלטה במועצת הבטחון, וכפי שצינתי, היא לא הגיעה להצבעה. העמדה האמריקנית עד כה דגלה בשמירה על השלמות השטחית הטריטוריאלית של המדינות באיזור, אבל גם על בצורך לקדם את השלום. עכשיו יש הפסקת אש ויש צורך שממשלת ארה"ב תגבש עמדותיה. ממשלת ארה"ב רוצה לדעת את דעותיה של ממשלת ישראל על מכלול הבעיות, ובמיוחד על השאלות הטריטוריאליות, על בעיית הפליטים, על ירושלים, על המקומות הקדושים, ועל החופש במיצרים. ברית המועצות מפעילה לחץ פראי לבטיחה וממשלת ארה"ב סיכלה גסיון זה. ממשלת ארה"ב, כך אומר ברבור, יודעת על עמדתה של ממשלת ישראל רק מכמה התבטאויות פומביות, אולם הללו מתכוונים רק לעקרונות ולא לדברים ספורטיים. אמרתי לו: אין פלא שאנחנו לא מוכנים לבסח את מדיניותנו המפורטת ביחס לאיזור. אנחנו מוכנים רק לציין קווים עיקריים, אנחנו אומרים שאי-אפשר לחזור למצב של נוחסה, שהיה קיים. אנחנו סבורים שהשלב הבא צריך להיות שלום. האמריקנים מנסים לתפוס אותנו בדברים שאמרנו ביחס לכיבושים טריטוריאליים. אמרתי לברבור שזה היה פרי טרום-מהפכה. צינתי שברור לנו עכשיו שאי-אפשר לבנות מחדש את המצב הקודם, וכי יש לבנות משהו חדש, והחדש צריך להיות משהו אחר לחלוטין ממה שאפשר היה לשער ב-4 ביוני. אנחנו רוצים בשלום ובבטחון. טרם הספקנו להתעסק בשאלות הדמוגרפיות והטריטוריאליות. יותר קל לבנות בניין חדש מאשר לבנות מה שנופץ לרסיסים. אבל לשלום ולבטחון יש גם מטליקציות טריטוריאליות. הוא אמר: אני מקבל זאת. אמרתי לו: בהצעת ההחלטה שלכם גם אתם מסתייגים מהמושג של שביית נשק. זו עמדה חיובית. אנחנו סבורים כי ישראל ומדינות ערב צריכות לבוא להסדר חדש. אנחנו מקווים שלא יחזור המצב של שנת 1957.

למחרת הישיבה של מועצת הבטחון, שהשתתפתי בה, נתקבלו אלפי מברקים, שאם מסיינים אותם, הרי רובם, כ-75% מהם, גם של לא יהודים, אומרים לנו: אל תבזבזו את אשר השגתם. יש מברקים שיש בהם גם עצות ממשיות כיצד להפעיל, למשל, את תעלת סואץ. יש מברקים שיש בהם תרעומת מדוע אין אנחנו הולכים לתעלה, ואציין שגם איש רשמי שאל מדוע לא. אמרתי לברבור שיש דעת קהל האומרת לבל נחזור. צינתי שזה גם רצון העם הסבור שחזרה לקווים הקודמים איננו בא בחשבון. צינתי שלאחר הפסקת האש צריך לחתור לדו-שיח בין כל מדינה ערבית ובין ישראל, כדי להשיג הסדר של שלום. טובן שהסדר כזה חייב להבטיח הסדרים בין-לאומיים. ההסדר צריך לבוא בין הצדדים ולא יתכן לכפות אותו. הסדר השלום יקבע את הגבולות החדשים ואת צורת היחסים בין מדינות האיזור. רק מגע ישיר יביא לתוצאות.

שר החוץ א. אבנר:

ברכור שאל אם סציאותי מה שאני אומר, והשבתי - שכן. ציינתי כי ההישב הראשון בין ישראל ומדינות ערב הושג בשנת 1949. בשלב זה צריך לסכל את ההצעות הסובייטיות, מפני שלא נוכל לבצע אותן, אפילו נאלץ להיות בודדים.

התחלנו לעצב את שמדותינו, והבעיות התחילו מתעוררות. כבר נרמז עליהן, אלא שטרם נתנו להן את התשובות. השאלות הן: כיצד תוכלנה מצרים וישראל לחיות ביחד? כיצד נבצע העדר לוחמה? כיצד נבטיח את מדבר סיני? מה יהיה דינה של רצועת עזה, שאף פעם לא היתה טריטוריה מצרית. וביחס לסוריה: כיצד נבטיח שישוברים שלנו לא יהיה נתונים להפצות ולהפגזות. והתעוררו גם שאלות ביחס לבעיית המים. גם ביחס לארץ-ישראל מתעוררות שאלות. אנחנו לא מקבלים כדבר מובן מאליו שממלכת ירדן צריכה ויכולה לקום שם מחדש. לא נראה לנו טבעי שתקום אחדות בין הגדה המערבית והגדה המזרחית. הכל עדיין בזיל, פתוח, גמיש. ציינו שלא בא בחשבון שירושלים תחולק. הודענו שזו הפעם הראשונה שיש גישה חפשית למקומות הקדושים של כל הדתות ולבני כל הדתות, דבר שחומייין לא הגשים אותו מעולם.

הבעיה המרכזית בעינינו של ברבור היא בעיית הפליטים, ויחסם לכל תכנית היא בהתחשב במה שניתן לעשות לשיקום הפליטים. אמרתי לו שאנחנו זקוקים לזמן, הזמן נחוץ לנו לשם מציאת פתרונות. העיקר לסכם עצה ולסכל בסיון של התערבות סובייטית והתערבות של מועצת הבטחון. ציינתי שיהיה זה טרגי אם יינתן לסובייטים לבחול הצלחה בטוסדות בין-לאומיים. ציינתי שגורז תהליכי חשיבה, וכאשר נגיע לגיבוש עמדותינו אולי טבעי שנביע לפנייהם דעתנו, אבל נבהל משה ומתן רק עם מדינות ערב, ואם הערבים רוצים משהו מאתנו - שיבואו אלינו. הוא ציין שקשה להניח שהערבים יסכימו למשא-ומתן ישיר עם ישראל, ועל כן עלול להיות מצב פאטלי: הם לא יבואו אל ישראל וישראל תמשיך לשבת בקורי הפסקת האש. אמרתי לו שאם מצב זה נוח להם, הרי הוא נוח גם לנו.

המצב הדיפלומטי הוא, שלפי שעה לא נענינו לבקשתם לגלות להם את רצוננו, וכאן אוכל לומר שגם אנחנו טרם גיבשנו לעצמנו את הרצונות. כממשלה טרם גיבשנו דעתנו.

יש לי הרושם שהממשלה תגיע לאחדות דעות לגבי מצרים וסוריה. אינני רואה באופק אחדות דעות על הסדר קבע לגבי הסכלול של פלשתינה וירדן. האם ירדן שותפה לנו? האם צריך לומר שלחומייין אין מה להגיד בגדה? האם אפשר לספח את הגדה בלי לתת לתושביה זכות בחירה? האם יש מקום ליחידה עצמאית אוטונומית בלי שתהיה לה סמכות בענייני חוץ ובטחון? יש לקוות שבימים הקרובים נגיע לגיבוש עמדה. לכן, נשתדל לדבר על דברים עקרוניים; נדבר בעצרת על הפסקת אש, על שלום עם כל מדינה לחוד. נציין שיש לנו הצעות צודקות ומאוזנות, ומכוונות, אבל אל לגורמים חיצוניים להכנס לכל הבעיות והשאלות המפורטות.

יש להניח שעצרת החירום תיפתח ביום השישי או ביום השני. יתכן שקוסיגין יבוא להשתתף בה, אבל אין ספק שגרוסיקו יהיה בה. דבר ארה"ב ישמע על-ידי ראסק. הסובייטים עוסקים בתעמולה רעשנית ומשתמשים באיומים. לאמריקנים אין הערכה על שיחת בומדיין במוסקבה. אין להם הערכה עד היכן הרוסים מוכנים ללכת. דברים אלה אמר דוקטור להרמן.

שר החוץ א. אבן:

רוסטוב היה רוצה להחליף דעות על עמדתנו. הוא ציין כי נקודת המוצא של הנאום האמריקני תהיה הצעת ההחלטה שלהם בסועצת הבטחון. גם במסיבת עיתונאים חזר הנשיא על עמדה זו, אם כי ארה"ב טמשיכה לדגול בשלמות טריטוריאליה, אבל כיצד יתגשם דבר זה? - זה תלוי בטדינות האיזור, על-ידי הסכם. הנשיא מציין כי את הדוקטרינה הזאת שלהם צריך לראות במסגרת של שלום באיזור.

רוסטוב שואב עידוד מכך שקונ-דה-טרוויל מתקרב לעמדה האמריקנית, יש להניח שתחת לחץ של דעת הקהל. אחת הבעיות הסדאיות היא, שישראל רוצה להשתלט, כאילו, על כל השטחים, והתרשמות זו מזינה את הלחץ והאיומים הרוסיים. מאידך, התרשמותו של רוסטוב מנאומו של דיין היא שישראל רוצה בשלום ובבטחון. הוא מבין שטרם גיבשנו עמדה, אבל הוא רוצה להבין יותר על מה חושבת ישראל, ולא היה רוצה שתהיה אי-הבנה. רוסטוב מבין שמבחינת השטחים מדובר בעיקר על ירושלים, על הרמה הסורית, על שינויים בגבול עם ירדן, והסדר שיבטיח בטחון ושלום, וכן שיט חפשי בסואץ ובמיצרים. סר הרמן ציין באותה שיחה עם רוסטוב, שאין לחזור על דבר קודם, ואין להשלים עם הסדרי ביניים. הוא ציין שכל ענין של בטחון ושלום יש לו גם משמעות טריטוריאליה. הרמן מציין כי אמריקה איננה יודעת עד היכן עלולים הרוסיים ללכת בלחצם על בסיסה לעבר קווי שביתת הנשק, אבל היא מבינה שהשלטה עם העמדה הסובייטית תביא להתנגשות עם ישראל.

על-סנת לצאת מן הדילמה של שלמות טריטוריאליה, נזקקת ארה"ב לדוקטרינה של שלום, אבל היא איננה סבורה שניתן להביא את הערבים לשלום עם ישראל. קודם כל היא צריכה לעבור בשלום את סועצת הבטחון ואת עצרת החירום. הרוסיים נוקטים בקו נוקשה ודבר זה עשוי להקל עלינו. יש חשש שבעצרת החירום תופיע ברית המועצות בהופעה מתונה יותר, ותדבר רק על חזרה לקווי שביתת הנשק, עם הבטחת חופש שיט במיצרים.

אין תכנית כזו.

הינו"ר ד. הכהן:

שר החוץ א. אבן:
אם הרוסיים לא יצליחו להעביר את הצעתם, ניתן לקוות שתוכל להיות פעולה דפלומטית. מסשלת ארה"ב הבהירה, שישראל תצטרך לתרום משהו, ובעיקר בשטח הפליטיים. בסיכום מציין סר הרמן: עם כל הבנת את הקשיים במסשלה, ברור שאנחנו עומדים על סף של עצרת חירום, וישראל תצטרך להגיד לארה"ב שמהו יותר מסשי.

הביטויים החריפים של פדרנקו אינם יכולים להיות חריפים יותר. הנציג הפיני קיבל אגרת עם ביטויים חריפים נגדנו. אגרת זו תורגמה מרוסית לפינית וספינית לעברית. אנחנו מבינים על ההשוואה של פדרנקו להסלר, אנחנו מציינים כי בגלל החוזה בין ברית המועצות וגרמניה הנאצית נפלו שישה מליון יהודים. אין לי ספק שבעצרת יהיה עלינו להביא את ברית המועצות להכרה שהיא הפסידה. נוכל לעשות זאת אם נפתח בחוגים ליברליים שאנחנו מסע גדול.

ש ר החוץ א. אבן :

מדינות מזרח אירופה נכפות, וכל מדינה המנתקת יחסיה אתנו מנסה להמציא תירוץ אחר לצעדה. ממשלת פולין אומרת: בהצהרותינו הרשמיות גינינו את האגרסייה של ישראל נגד מצרים ומדינות ערב. ממשלת ישראל התעלמה מהחלטות מועצת הביטחון לאחר שהיא אולצה להצהיר על הפסקת פעולות המלחמה. הנציגים של ישראל רוצים במטרות כיבוש. השר דיין מכריז על צירוף שטחים כבושים. לאור כל אלה אין ממשלת פולין יכולה, אלא לנתק את היחסים ותחדש אותם רק כשישראל תפסיק להיות כובשת טריטוריה של מדינות ערב, ותפסיק את התוקפנות נגד מדינות אלה. פולין מחכה לכך שהשגריר יעזוב את הארץ בימים הקרובים.

רוח אחרת נושבת בגוקרשט. דורון כותב: נקראנו למנסקו, שביקש להעביר שדר, שתוכנו הוא: ממשלת רוסניה הביעה דאגתה למצב במזרח התיכון. דאגה זו ממשיכה ללכת ולגבור עקב הצהרות של אישים ישראלים. בהצהרות אלה יש מגמה לסיפוח שטחים ולהפקת תועלת מן הנצחון הצבאי. הצהרות אלה אינם משרתים את האינטרסים של ישראל, וליבוי יצרים עלול לגרום למלחמת עולם. רוסניה סבורה שעלינו להניח את היסוד לפגישה עם הערבים. רק דברי תבונה ולא גירוי עשויים ליצור תנאים להישגים, ובמסגרת זו אפשר לפתור את שאלת הפליטים. רוסניה פונה ומבקשת, למען שלום העולם, לדון בבקשתה בשקט ובמידת האחריות הטכנימלית. דברים אלה הושמעו גם למדינות ערב, לשגרירי ארה"ב וברית-המועצות ומדינות מזרח אירופה. לכולם נאמרו דברים באותה רוח.

בשיחה שנמשכה למעלה מסעה גוללתי את טיעונינו ומנסקו ביקש את נציגנו לומר לי, שאם אני סבור שהוא אישית יכול להיות מועיל בהפגשת הצדדים, בל אהסס לומר לו זאת. זאת אומרת, הם שומרים על אפשרות של תיווך.

א. דימלט :

האם המגעים בפריז מאשרים שינוי עמדה, או שעדיין קיימת שם אותה נוקשות שהיתה.

י. סרליין :

בישיבה האחרונה של הוועדה קיבלנו דיווח ונאמר לנו שהיחסים בינינו ובין איראן

הורעו מאוד.

ש ר החוץ א. אבן :

בימי הכוונות של חודש מאי, וגם במסך הקרבות הסיתה אותנו איראן להתמודד עם נאמרי. חל שינוי כאשר ירדן נכנסה לתמונה. כל הזמן הם אומרים לנו: אנחנו נסדר לכם פגישה עם חוסיין, אלתפקירו את חוסיין. הם רומזים שיחסינו עם איראן מותגים ביחסינו עם חוסיין. אציין, שגם בלונדון מוכנים להפגיש אותנו עם חוסיין. השליח של וילסון שאל אם נהיה מוכנים להכנס למשא-ומתן נפרד עם ירדן, אפילו בסודיות רבה. השאלה שאני שואל אותה, והעמדת לפנינו היא: האם יש לנו כבר מה להגיד לו? באפריקה יש מדינות שחוסיין הוא שם דבר בהן. פרס ותורכיה מרימות אותו על גס. תורכיה, אנגליה, ופרס מראות לנו את הכתובת של חוסיין.

ח. צרוק :

האם היתה יוזמה, מצידנו או מהחוץ, לגבי חוגי הכנסיות?

ש ר החוץ א. אבן :

כאשר מנתחים את הסברקים מתברר כי הדבר היחיד המשותף בכל מקום הוא, שאין מישהו מעלה על דעתו שנוותר על ירושלים. זאת היא הנקודה שחשבנו שתהיה הקשה ביותר ומתברר שהיא הקלה ביותר. העיר היתה מפוצלת, רצתה ההשגחה, ובעזרת זה לא היא נתאחדה - ואי-אפשר להסרידה.

שר החוץ א. אבנר:

כולם מבינים דבר זה ומפצירים בנו שבגלה דאגה לטקומות הקדושים. יש באו"ם נציג של הוותיקן, אשר פנה אל הנציג שלנו. הנציג שלנו מספר כי האפיפיור ביקש מהנציג שלו לעקוב אחרי הטקומות הקדושים. הנציג איבנו מסוגל לנהל משא-ומתן, אבל האפיפיור לא תובע "קורפוס ספלטום" עכשיו. הצהרה חד-צדדית לטקומות הקדושים לא תספיק, אלא דרושה ערבות בין-לאומית. אולי אין זה הכרחי שערבות זו הינתן בצורת האו"ם, כך ציין אותו נציג, העיקר שתהיה התחייבות בין-לאומית ברורה ומוגדרת. האפיפיור סבור שישראל צריכה להיות מעוניינת בהסדר, בגלל התיירות. בשנה האחרונה היו בירדן חצי מליון תיירים, וזה בגלל הטקומות הקדושים. אציין, שנציג שלנו, איש משרד הדתות, נשלח לרוטא.

ר. ברקת:

נוכח האגרות שרוסיה שולחת לנו, האם נשקלה האפשרות שנתבע את כינוסה של טוענת הבטחון, נגד איומיה של ברית-המועצות ביחס לשלמותה של מדינת ריבונית?

ע. גוברין:

האם אין אנחנו יכולים לומר שאנחנו נכוונים להציע הצעות, ושהעצרת תחליט שהיא מחייבת את הצדדים לשבת מסביב לשולחן הדיונים לשלום.

שר החוץ א. אבנר:

קודם כל עלינו לגבש הצעה לעצמנו.

י. חזן:

אני סבור שהטמסלה צריכה לפעול ולדאוג לטקומות הקדושים. ביקרנו בוקר בחברון ונכנסנו למערת המכפלה, ואני חייב לומר שמה שנעשה שם הוא דבר חסור ביותר.

אשר לתגובותיה של ברית-המועצות, המוכיח: אני מציע שנהיה סולידיים ותקיפים ובל נסחף אחרי ההתבטאויות שלהם.

ח. צדוק:

בהצעה האמריקנית מדובר על ^{withdawal} קדושים, האם יש לכך משמעות גם כלפי הערבים או כלפינו בלבד.

ג. האוזנר:

בעצרת עלולה להתעורר לא רק בעיית נסיגה, כהצעת ברית-המועצות, אלא גם הצעה ביחס לתיווך, כהצעת קנדה. האם הטמסלה גיבשה לעצמה קו לגבי הצעות אלטרנטיביות כאלה? האם לא מן הדין להסביר, או אפילו לומר רשמית, שבמסגרת פתרון של שלום יש אפשרות לפתור גם את בעיית הפליטים, וישראל תכלול שני אלה ביחד.

ג. כהן:

אני מבין שבהחלט הטמסלה מיום 27.5.67 הוחלט לתת ארכה של שבועיים - שלושה, האם חל שינוי בעמדתו של הנשיא ג'ונסון, או שלא הבנו אותו נכון, ולפיכך קרה מה שקרה כעבור שבוע?

ידוע לי שלא תכננו לכבוש הפעם את הגדה, אבל היו תכניות בקשר לכך, ולפיכך מתמיה שאף על פי כן אין תכניות לפתרון פוליטי של שטח זה. במשך השנים ציינו שורה של מקרים שיגרמו לכך שנראה בהם שינוי בסטטוס קוו, ודבר אשר יחייב אותנו למעשים, כגון: כניסת צבא זר לגדה, וכדומה, ואני מביע תמיהתי על כך, שאם כי היו תכניות כיבוש אין בקודת מוצא לפתרון פוליטי.

ג. כהן :

אני מצטרף להערתו של חבר-הכנסת חזן לגבי הטעם בטערת המכפלה. במקרה זה עלול להיות מאבק פוליטי, אם יהיה מי שינאל את מה שנעשה שם עכשיו.

ס. אונא :

אני סבור שעלינו לשמוע משהו על ההתפתחות בצרפת, אחדת התמונה שלפנינו תהיה חסרה ולקויה. גם אני סבור שרצוי שנגיד משהו בשאלת הפליטיה ונכוונתנו לפתור שאלה זו.

שר החוץ א. אבן :

בראשית דברי אני רואה חובה לוטר, שאפכה אל ירשב-ראש הוועדה ואתייעץ אתו ועם חברי הכנסת לגבי השתתפותם של חברי הוועדה בעבודתה של העצרת המיוחדת, אם תתכנס לפי ההסכמים והנוהגים שנקבעו. נקבעה מסורה של השתתפות, תוך רוטציה, וכפי שאמרתי אתייעץ על כך ואציע הצעות. נוסף לכך, בדעתנו לפנות לחברי הוועדה ולחברי הכנסת, שיקיימו שליחויות באירופה ובאפריקה, ובארצות אמריקה הלטינית, ויסבירו שם את עמדתנו.

אשר לצרפת: הופתעתי מהערתו של רוטטוב, כי השיחה האחרונה של ולטר איתן עם קוב-דה-מידוויל לא בשרה שום שינוי מהותי. צרפת טוענת שהיא עכשיו המדינה היחידה שיש לה יחסים גם עם הערבים וגם עם ישראל. יחד עם זאת יש לציין שהופעותיהם של נציגי צרפת היו לאחרונה יותר הוגנות, וההצבעה שלהם היתה חיונית.

אני מסכים שבעיית הפליטים היא עניין חשוב, אבל עלינו לקבוע עמדה בעניין זה. עלינו לדעת מה יכולתנו ומה רצוננו בתחום הדמוגרפי ולפי זה להגדיר את התביעות האחרון שלנו.

אשר לשאלתו של חבר-הכנסת צדוק: גולדברג מציין שיש דברים מוקדמים. לא נאמר מי צריך לסגת, לאן, ולאיזה קו, אבל יש להניח שצה"ל לא יהיה תמיד משתרע מקו בייטרה עד איסמעליה. עניין זה אולי יכול לכלול הצעות בדבר פירוזים. מכל מקום, הערפול הוא מכוון.

להערתו של חבר-הכנסת גוברין: אנחנו אוטרים תביאו את הערבים לשולחן אחד יחד אתנו, ותפעילו לחץ לשלום. מכל מקום, בעצרת לא נדבר על תכניות שלום שלנו, אלא נאמר שנחזוה שלום נקבע את הדברים בינינו ובין שכנינו. לפי שעה אין אנחנו משתפים את ארה"ב בתכניות שלנו, פרט למספר עקרונות וביניהם העיקרון שלא נעזוב את השטחים ללא שלום.

אין ספק שיש להסדיר את שאלת המקומות

הקדושים.

הערתו של חבר-הכנסת האמזנר נכונה. בין ההצעות הקטניות יכולה להיות גם הצעה שהאום יסנה מישהו כמתווך. אם תקבל הצעה כזו ברור שנסתייג מסנה, אם כי אין אנחנו יכולים למנוע קבלתה של הצעה כזו.

אשר לדבריו של חבר-הכנסת כהן: בזמנו דיברתי של על שני שעונים. השעון של פעולה יטית הלך ונעשה כבד ואיטי, ואיש איננו יודע אם היו מגיעים לפעולה בסופו של דבר, או על כן עשינו מה שעשינו. אני בטוח שהרווחנו מן המאמץ להגיע להסדר אם ארה"ב, וזה טבע מג'ונסון להגיב כפי שהגיב אייזנהאור בזמנו. לא אוכל לבחש אם ארה"ב תחזיק מעמד מול הלחץ הסובייטי או מול לחץ אחר.

שר החוץ א. אבן:

ג'ונסון שיתף אותנו בכמה היסוסים:
כמה קשה להשפיע על אחרים, על אנשי
קונגרס וצירים. בשלב מסויים נאמר לנו כאילו הוא מסתלק מניסוח מסויים
בפרוטוקול של הרטן על השיחה אתו. רוסטוב אמר שהנשיא לא יוכל לקבל את
כל אותו ניסוח. אבל בסופו של דבר לא התגשם האיום של רוסטוב, שג'ונסון
יסוג כמה שאמר, והפרוטוקול נשאר כפי שהוא.

אם שואלים מה נשתנה, הרי אוכל לומר
שכולנו הגענו למסקנה שפעולה ימית לא תפתור את הבעיה וצריך לקצור מה
שאפשר מן המאמץ להגיע להבנה עם הנשיא. היה רושם שהוא נשם לרווחה ממסקנה
זו.

ח. לנדאו:

האם בממשלה יש מחשבה לנסות וליצור טבע
עם דה-גול, מעבר למגעים על-ידי השגריר
שלנו בצרפת, בפר כדי לנסות ולהשפיע שישנה את עמדתו.

האם מתכננים פעולה ציבורית בגד רוסייה
הסובייטית, בארצות כגון: ארה"ב, קנדה, וארצות אחרות? דעת הקהל ברוסייה
רגישה לשאלה זו.

היש בעשית פעולה בבירות השונות, ופנייה
לראשי מדינות באפריקה ובאמריקה הדרומית ביחס לעצרת החירום?

מה נעשה על-ידנו בשטח ההסברה? - אני
סבור שלא הסברנו לעולם את מידת הזוועה של ~~האמצעים~~ מדינות ערב ביחסן לשבויים
והתכניות שלהם להשמיד את ישראל. רצוי שדברים אלה יגיעו לתודעה של העולם.

י. רפאל:

ביחס למקומות הקדושים: האם אין אפשרות
ליצור רשות פיקוח בין-דתית, במקום
בין-לאומית? אולי אפשר להעלות רעיון, שתהיה ועדה מורכבת מנציגי שלוש
הדתות, במקום ועדה בין-לאומית.

אנחנו טוענים, ובצדק, שברצוננו להפגש
עם כל מדינה ומדינה בנפרד. אינני מבין מה פירוש הדבר שבינתיים אין
לנו מה להציע, האם תיתכן פגישה עם ראש מדינה או נציג של מדינה ~~אחרת~~
זו או אחרת רק אם תהיינה לנו הצעות לוויתורים?

שר החוץ א. אבן:

אשר להסברה: אינני יודע אם הזכות העומדת
היא להסברה שלנו או למצב שנוצר, מכל
מקום, אי-אפשר לטעון שערב הקרבות דעת הקהל לא היתה מחושמלת. יש להניח
שבחלק גדול גרם לכך המצב, ובחלק גרמה לכך ההסברה שלנו. התעוררות כזו
עוד לא היתה. הדבר קשה יותר כאשר ישראל איננה מופיעה כצד הנפגע.

אציין שנשלח גם חומר, ונשלחו גם
שליחים למדינות באמריקה הסינית ובאפריקה. כל פעולה ציבורית בצרפת - תתברך.
אינני יודע כיצד אפשר לשנות את דעתו של דה-גול.

הרעיון של חבר-הכנסת רפאל בדבר רשות
פיקוח בין-דתית הוא רעיון מעניין.

השגריר ג. רפאל:

במשך השבועות האחרונים, מאז פרוץ הקרבות, עסקנו באו"ם בשלוש משימות: היה עלינו להיות הראשונים המודיעים על התוקפנות המצרית, ולכך היתה משמעות רצינית ועצומה. ואמנם, היינו הראשונים שהודענו שכוחות מצריים עלו עלינו. אנחנו חייבים לדגול בגרסה זו. זו גרסה שאנחנו עומדים עליה, הכרחי שנעמוד עליה, ושידידינו רוצים שנעמוד עליה.

המשימה השניה שעמדנו לפניה היתה פעולה של חיל מאסף. היה עלינו לחפות על העורף, שלא תהיה החלטה על הפסקת אש בטרם זמן. היינו צריכים לדאוג לכך שמועצת הבטחון לא תקבל החלטות מהירות.

נוכח פעולתנו בשטח זה ניתנה אפשרות לצה"ל להתקדם ולבצע את פעולותיו. לברי אלה יפים לגבי מצרים, ירדן, וסוריה, אם כי כל מה שנוגע לסוריה מהווה מהדורה אחרת.

היה עלינו לפעול כדי למנוע כל החלטה בדבר החזרת הכוחות. מבצע זה הסתיים אצלנו לשביעות רצוננו. בעד ההצעה הסובייטית הצביעו רק רוסיה, בולגריה, חבש, ומאלי. זאת אומרת, עשרה נציגים לא הצביעו בעד הצעה זו, ובפורום שמתפקידו לספל בבעיה של קרבות וסיום קרבות אין ספק שיש בכך משום טוהר.

כיום אנחנו עומדים לפני משימות אחרות. יש להניח שכאשר ברית המועצות תלך לעצרת, והיא הולכת אליה כפי שהיא הולכת, היא תעשה הכל לשם גיוס סוטאלי של דעת הקהל, היא לא תמנע ספערולה, ולו השפלה ביותר, נגד ישראל ונגד ארה"ב. אין ספק שכוח הסחף העיקרי יופנה נגד ישראל. ברית המועצות החליטה, על דעתה היא, לקרוא לעצרת חירום, ואם הערבים מתחילים להיות המסביים בקשר לכך, הרי ההסבר שלי לתופעה זו הוא בכך שעד היום חשבו הערבים שאפשר לדחוף את ברית המועצות עד שתצטרף לפעולות מלחמתיות נגד ישראל. היות והם לא השלימו עם אי-התערבותה, והיות וברית-המועצות לא התערבה ישירות בסכסוך, יש להם סגמה ליצור מצב שיחייב את ברית המועצות להצטרף למלחמה. כבר שמעתם על דבר האיום בטילים. ברית המועצות התחילה לערוך את עצמה לקרב מטשי אתנו, כאשר התחילה ההתקפה על סוריה. ההתפתחות ביחס למצרים הביאה אותם במבוכה, ההתפתחות ביחס לירדן הפתיעה אותם, אבל ביחס לסוריה הם החליטו: פה עומדים, ופה יפתחו את מלוא כוח הסחף המדיני שלהם ומחץ האיומים שלהם. ואמנם, היה להם גשק מדיני, היה להם טיל מדיני בן שלוש קומות: 1. איומים ושחצנות; 2. ניתוק יחסים; 3. במועצת הבטחון מירוף בין ברית-המועצות וישראל. ביום שבת עמדנו לפני איומה של ברית המועצות להשתמש בטילים. איום זה היה גחוף לברית המועצות כדי להוכיח את מלוא גיוסה, והם היו דרוכים לעשות את הפשע המעשה. כאן התנהל משא ומתן בין שר הבטחון ואור בול, ואילו אנחנו עמדנו בין ההכרזה הזאת ובין סיום המשא ומתן. דאגתה של ארה"ב בשלב זה היתה לא החשש שברית המועצות תשתמש אמנם בטילים, אלא שהיא תכריז על איום כזה, ואחרי הכרזה כזו נאלץ לסיים את הקרבות. ארה"ב חשש שאיום כזה של ברית המועצות יעמיד אותה באותו מצב שהיא היתה נתונה בו לגבי מצבה באירופה בשנת 1956. ארה"ב ידעה גם שאיום כזה מצד ברית המועצות עלול להעמיד אותה בקונפרונטציה עם ברית המועצות, והיא לא רצתה כזה. מקרה זה גרם למתיחות בין ישראל וארה"ב יותר מאשר בין ישראל ומוסקבה, מפני שהיה אז קשר בין ארה"ב וברית המועצות. כאשר החליטה ברית המועצות שאם לא תהיה הפסקת אש היא ושתמש באיום, נתבקשתי להודיע שהוחלט על הפסקת אש עם סוריה וכי יש בעגין זה הסכם בין השר דיין ואור בול, אבל מכיוון שנציג ישראל פועל לפי החלטות ממשלתו הרי עליו לקבל על כך הוראה ממנה. ואמנם, באותה שעה קיבלתי שיחה טלפונית מתל-אביב בדבר הפסקת האש, הודעתי על כך במועצת הבטחון, והכל היו סרוצים.

השגריר ג. רפאל :

אני סבור שהערבים מהססים להסכים לכינוסה של עצרת החירום מפני שהם חושבים שרוסיה רוצה לפצות אותם רק בתעסולה ובהתקפה תעמולתית מבלי לסייע להם באופן ממשי בהמשך מלחמתם נגד ישראל.

יש מספר נקודות קשות במערך שלנו. קודם כל עלינו לשמור שמירה קפדנית על הפסקת האש. אם חלילה יופר הסכם הפסקת האש בצורה בולטת אשר תביא אותנו למועצת הבטחון אנחנו עלולים לעמוד לפני סכנה שיתחברו אויבים נירידים. הסגב החמור שגרם לנו קשיים בשנת 1956 היתה השותפות בין ארה"ב וברית המועצות. מגמתנו בשנת 1967 היא להשאיר אותם נפרדים זה מזה ולסנוע מהם התחברות. אציין כי היינו קרובים מאד להתחברות זו בשלבים האחרונים של הקרבות בטוריה.

נקודה אחרת מתייחסת לירושלים, אין כוונתי לירושלים של ישראל ולירושלים בלתי מחולקת, אלא למקומות הקדושים, דהיינו, לאינטרסים הנוצריים, ובמידה מסויימת גם לאינטרסים של המוסלמים לגבי המקומות האלה, ואבי מדגיש, לא ערבים, אלא מוסלמים. אני חושש שאם נכשל במדיניותנו לגבי המקומות הקדושים נקום לא רק את הוותיקן אלא עור עשרים - שלושים מדינות אשר עלולות להתייבב למערכה תוקפנית ביותר נגדנו. לכן, נקודה רגישה ביותר היא התנהגותנו בירושלים המאוחדת, ובעיקר התנהגותנו במקומות הקדושים. ברצוני לציין שחכרון או מקומות אחרים בגדה מעניינים פחות מבחינה זו, אבל אם נגיע להתנבשות ומתיחות בירושלים אזי נלחץ כמו ידינו על הכפתור ונפעיל את הלחץ נגדנו. דברי אלה נכונים גם ביחס להתנהגותנו לגבי האוכלוסיה האזרחית. אלה אשר לא השלימו עם הנצחון שלנו עלולים לנצל את התנהגותנו לגבי האוכלוסיה האזרחית, וכאן יש צורך בשיקול דעת עילאי ובזהירות רבה כי ברור שהתעמולה הזוועתית של הערבים והסובייטים תתרכז בענין זה. הרגישות בענין זה גדולה מאד, המלך חוסיין הנוכה דחש במעשהו הבכייני אהדה לא מעטה. יש המשמיעים דעות כאילו ישראל מעודדת ומגרשת אזרחים ערביים, וכבר צאצא נתקבלה כמועצת הבטחון החלטה בדבר התנהגות הוסניטרית עם האזרחים.

הישיבה ננעלה בשעה 17.30.